

Ruotsalaista kielipolitiikkaa ja kielenhuoltoa

Olle Josephson: *Språkpolitik*. Språkrådets skrifter 25. Tukholma: Morfem 2018. 320 s. ISBN 978-91-88419-01-9.

Tukholman yliopiston pohjoismaisten kielten emeritusprofessori Olle Josephsonin *Språkpolitik*-kirjan voi nähdä teoksena, jossa kirjoittaja kiteyttää elämäntyönsä tärkeimmät tulokset. Se on kattava ja kriittinen näkemys siitä, mitä kaikkea kielipolitiikan piiriin kuuluu ja millaisia arkisia ja teoreettisia kysymyksiä se herättää. Ennen siirtymistään Tukholman yliopistoon vuonna 2009 Josephson toimi pitkään kielipolitiikan eri osa-alueiden parissa. Hän johti 2000-luvulla Ruotsin kielilautakunnan sihteeristöä (*Svenska språknämndens sekretariat*) ja sen jälkeen *Språkrådetia*, joka Ruotsissa vastaa Kotimaisten kielten keskusta ja toimii virallisena kielenhuollosta ja kielipolitiikasta vastaavana elimenä. *Språkpolitik*-kirja on julkaistu Språkrådetsin julkaisusarjassa.

Kirjan teemat heijastelevat Josephsonin uraa ruotsin kielenhuollon ja kielipolitiikan kysymysten parissa. Tekijä toteaa, että hän on kirjoittanut teoksensa sellaisille lukijoille, jotka ovat kiinnostuneet kielenhuollon ja kielipolitiikan käytännöstä. Teos on siis suunnattu esimerkiksi opettajille ja oppikirjojen laatijoille sekä hallinnon ja journalistiikan ammattilaisille. Teos on pedagogisesti rakennettu, ja Josephson avaa vaikeitakin kysymyksiä esimerkkien avulla. Syventävään lukemiseen tarkoitettut kirjallisuusviitteet ja -vinkit on koottu kirjan loppuun.

Språkpolitik koostuu neljästä osasta. Alkuluvussa Josephson kertoo, miksi hänen mielestään tarvitaan tällaista kielipolitiikkaa koskettavaa kirjaa. Hän toteaa, että aika triviaaliltakin näyttäviin kieltä koskeviin väittämiin sisältyy ajatuksia, joilla voi olla kielipoliittisia seurauksia. Esimerkkinä mainittakoon kie-

len määrittelyn vaikeus. Ruotsin käytännön kielipolitiikalle on suuri merkitys sillä, katsotaanko Ruotsissa olevan yksi, viisi vai 60 romanikieltä. Hän määrittelee myös käyttämänsä keskeiset käsitteet, joihin lukeutuvat muun muassa kielenhuolto, kielipolitiikka ja kielen suunnittelu (*språkvård*, *språkpolitik* ja *språkplanering*). Muissa kolmessa osassa Josephson käsittelee ruotsin kielen historiaa, kielipolitiikkaa koskevia teorioita ja kielen käyttöä. Monet esimerkit koskevat ruotsin kieltä, mutta kirjoittaja ammentaa esimerkkejä myös vähemmistökielistä, muiden Pohjoismaiden käytännöistä sekä kansainvälisestä keskustelusta.

Historiaosuus on katsaus Ruotsin kielipolitiikan kehityksestä 1500-luvulta 2010-luvulle. Josephson jakaa ajanjakson kolmeen kauteen, joista ensimmäinen, 1500-luvulta 1900-luvun alkuun, kuvastaa ruotsin kielen tietä Ruotsin valtion ainoaksi yleiskieleksi samalla, kun ruotsalaiset oppivat lukemaan ja kirjoittamaan. Toista kautta, joka sijoittuu 1920–1970-luvulle, Josephson kutsuu demokraattisen yhteiskunnan kaudeksi. Sen aikana ruotsin asema ainoana yleiskielenä korostuu ja kirjoitetun kielen merkitys kasvaa.

Viimeisen 50 vuoden aikana Ruotista on tullut monikielinen yhteiskunta. Josephson seuraa katsauksessaan ruotsalaisen kielipolitiikan kahta linjaa: keskittymistä toisaalta monikielisyysyteen ja toisaalta kielenhuoltoon yhä kansainvälisemmässä ja kirjoitettuun kieleen nojautavassa yhteiskunnassa. Historiaosuuteen sisältyy myös mielenkiintoinen koulutuspoliittinen katsaus kotikielen ja äidinkielen (*modersmål*) opetuksen historiasta tähän päivään asti. Ruotsalaisessa koulutuspolitiikassa äidinkielellä tarkoitetaan oppilaan ykköskieltä silloin, kun se ei ole ruotsi. Josephson valottaa myös ruotsi toisena kielenä -oppiaineen historiaa ja muun

muassa oppiaineen asemaan liittyvää keskustelua, jota käydään vielä tänäänkin.

Kirjan teoriaosuus esittää vastauksia kysymyksiin, mitä kieli on ja miten sitä voi ohjaila. Ideoita ja ideologioita käsittelevässä luvussa tuodaan esiin eroja sosio-konstruktivistisen ja essentialistisen kielenäkömyksen välillä. Josephson käyttää myös myöhemmin näitä kahta näkökulmaa valaistakseen erilaisia kielipoliittisia kysymyksiä. Hänen mukaansa molempia katsantokantoja tarvitaan. Teorialuvuissa käsitellään myös kielen suunnittelun maljeja sekä sitä, miten kieltä voidaan ohjaila – jos voidaan. Josephson nostaa esiin 2000-luvulla lanseeratun rinnakkaiskielisyden (*parallellspråkighet*) käsitteen kirjoittaessaan diglossiasta ja kielen käyttöalojen supistumisesta (*domänförlost*). Hänen mielestään käsitteestä on tavallaan tullut poliittinen menestys muun muassa siksi, että se tarjoaa työkaluja käsitellä korkeakoulujen kielipoliittisia ongelmia, jotka liittyvät esimerkiksi englannin ja ruotsin (vastaavasti kuin Suomessa englannin ja kotimaisten kielten) käyttöaloihin.

Kirjan kielenkäyttöä koskeva osio on monipuolinen ja kattaa ruotsalaisen kieliyhteiskunnan kuvauksen, vähemmistö- ja enemmistökielet, kielenhuollon ja sen välineet, kuten instituutiot, korpukset ja sanakirjat. Lopuksi Josephson vertailee ruotsalaista kielipoliittikkaa muihin Pohjoismaihin. Koska esimerkkien kirjo on niin suuri, kaikki lukijat löytävät niistä

todennäköisesti jotakin itseään kiinnostavaa. Kirjoittajan avoimen kriittinen näkemys esimerkiksi koulutuspoliittisista ja vähemmistökieliä koskevista päätöksistä ja niiden seurauksista on virkistävää luettavaa. Josephsonin ominta aluetta ovat esimerkiksi *klarspråk* ja *lättläst* -käsitteiden (hyvä virkakieli, selkokieli) vertailu ja kuvaus virkakielenhuollosta ja ymmärrettävän kielenkäytön edistämisestä Ruotsissa. Tässä kohtaa hänen omat kokemuksensa alan muutoksista ja alan tutkimus yhdistyvät oivallisesti.

Olle Josephson päättää teoksensa kysymykseen, missä kielipoliittikka on ja mihin poliittisiin, taloudellisiin ja kulttuurisiin ehtoihin se kietoutuu. Vastaus on, että kielipoliittikka tehdään useilla tahoilla, muun muassa koulutus-, integraatio-, sosiaali-, työmarkkina- ja ulkopoliittikassa. Josephson kytkee myös kirjansa teemat johdonmukaisesti suurempaan yhteiskunnalliseen tai historialliseen kontekstiin. Laajoista teemoistaan huolimatta *Språkpolitik* on lukukokemuksena miellyttävä ja inspiroiva. Ihailua herättää Josephsonin vaivaton tapa kirjoittaa helpotajuisesti ja käytännönläheisesti vaikeistakin asioista.

HANNA LEHTI-EKLUND
etunimi.sukunimi@helsinki.fi

Kirjoittaja on pohjoismaisten kielten professori Helsingin yliopistossa.

Uraaurtava kokonaisuus karjalan kieliopeista kautta aikojen

Irina Novak, Martti Penttonen, Aleks Ruuskanen ja Lea Siilin: *Karjala kieliopeissa. Fonetiikan ja morfologian vertaileva tutkimus.* Petroskoi: Karjalan tiedekeskus 2019. 476 s. ISBN 978-5-9274-0838-2.

Karjala kieliopeissa on käsikirjaksi tarkoitettu teos, joka vertailee kaikkia tiedettyjä 21:tä karjalan kieliooppia. Kokonaisuus kattaa koko sen 150 vuoden ajanjakson, jona karjalan kieltä on tutkittu. Teos jul-